

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เชียงใหม่ นับได้ว่าเป็นจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศที่มีความโดดเด่นและสำคัญยิ่ง จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ภาครัฐให้ความสนใจและสนับสนุนงบประมาณเพื่อการพัฒนาขยายเมืองเชียงใหม่อย่างเป็นลำดับต่อเนื่องกันมา เริ่มตั้งแต่รัฐบาลได้กำหนดนโยบายพัฒนาเมืองเชียงใหม่ให้เป็นเมืองหลักแห่งการพัฒนาด้านต่าง ๆ โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 – 2524) และแผนฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 – 2539) ได้กำหนดให้เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านการเงิน การลงทุน การท่องเที่ยว เป็นต้น ดังนั้น ตลอดระยะเวลากว่า 20 ปีที่ผ่านมา เชียงใหม่ได้พัฒนาโดยตลอดอย่างต่อเนื่อง นอกจากจะส่งผลให้อัตราการขยายเมืองดำเนินไปอย่างรวดเร็วแล้ว ยังส่งผลให้จำนวนประชากรและชุมชนเมือง ขยายตัวในอัตราเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากตามไปด้วย การเพิ่มจำนวนประชากรและชุมชนรวมทั้ง การพัฒนาขยายตัวของเมืองอย่างมากและรวดเร็วดังกล่าว พบว่ามีความสัมพันธ์โดยตรงกับการเสื่อมโทรมของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเมืองเชียงใหม่อย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ยิ่งอัตราการเติบโตของเมืองและจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นเท่าใด ก็ส่งผลให้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเมืองถูกทำลายลงมากขึ้นเท่านั้น

จากรายงานของเทศบาลนครเชียงใหม่ เกี่ยวกับจำนวนประชากรในเขตเทศบาล รายงานว่า ในปี พ.ศ. 2500 ในเขตเทศบาลฯ มีประชากรจำนวน 61,804 คน ต่อมาในปี 2520 พบว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 105,230 คน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 70.3 ในช่วง 20 ปี และในปี 2541 มีจำนวนประชากร 191,398 คน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 81.9 ภายในช่วง 21 ปี และจากรายงานผลการศึกษาปริมาณมูลฝอยของบริษัทสยาม-เทค กรุ๊ป จำกัด (2541) พบว่าในปี 2539 มูลฝอยในเขตเทศบาลฯ มีปริมาณถึง 156 ตันต่อวัน และเพิ่มขึ้นเป็น 160.1 และ 163.3 ตันต่อวัน ในปี 2541 และ ปี 2542 ตามลำดับ และจากประมาณการณ่ภายในช่วง 10 ปีข้างหน้านับจากปี 2542 เป็นต้นไป ได้แก่ปี 2552 คาดว่าปริมาณมูลฝอยในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จะเพิ่มขึ้นถึงวันละ 202.4 ตัน หรือประมาณ 1.03 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ซึ่งเป็นปริมาณที่สูงมากและเป็นวิฤตกว่าจะก่อให้เกิดปัญหามูลฝอยตามมาได้ในอนาคต

การเพิ่มจำนวนประชากรและการพัฒนาขยายเมืองอย่างรวดเร็วต่อเนื่อง ตลอดจนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรุนแรงดังกล่าว ส่งผลให้ระบบนิเวศของเมืองเชียงใหม่ไม่อาจปรับตัวเพื่อให้บริการแก่มนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นได้เหมือนดังอดีต สภาพแวดล้อมของเมืองเสื่อมโทรมและถูกทำลายลงก่อนเวลาอันควร คุณภาพสิ่งแวดล้อมของเมืองจึงด้อยลงและตกอยู่ในภาวะวิกฤติ กลายเป็นปัญหาที่

ส่งผลกระทบต่อส่วนรวมทั้งภาคเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่สำคัญคือ ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของเมืองในแง่คุณภาพชีวิตของประชาชนลดลง ความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ก่อความเสียหายต่อการดำรงชีวิตของประชาชนมิให้อยู่อย่างมีคุณภาพได้ตามปกติวิสัยมนุษย์ที่ควรจะเป็น ดังจะเห็นได้จากสถิติการเจ็บป่วยและเสียชีวิตของประชาชนในเขตเมืองเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมขั้นพื้นฐาน ได้แก่ มลพิษทางน้ำ อากาศ เสียง มลฝอยและปฏิจุล รวมทั้งของเสียที่เป็นอันตรายและสารพิษ (ประสาน ดังสิกบุตร, 2542) สภาพการณ์ดังกล่าวจะเป็นเช่นนี้ต่อไปตราบที่ทุกคนยังมีได้ร่วมมือกันหยุด สร้างปัญหาสิ่งแวดล้อมให้กับเมืองเชียงใหม่

การร่วมมือร่วมใจกันเพื่อหลีกเลี่ยงและลดการสร้างปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาขยะ มลฝอยให้แก่เมืองเชียงใหม่ ไม่ว่าจะโดยวิธีใด ย่อมส่งผลดีในระยะยาวแก่วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเชียงใหม่ และยังส่งผลให้ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของเมืองเชียงใหม่ได้รับการบำบัดฟื้นฟูจนสามารถกลับสู่สภาพปกติได้ อย่างไรก็ตาม การร่วมมือร่วมใจกันดังกล่าวจะมีบังเกิดผล ถ้าประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เนื่องจากมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลา อีกทั้งมนุษย์ก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งของสิ่งแวดล้อม ถ้ามนุษย์เข้าใจสิ่งแวดล้อมก็จะสามารถตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม และจะหาหนทางพิทักษ์รักษาให้คงไว้ให้นานที่สุด

การให้ความรู้ ความเข้าใจในด้านสิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งสำคัญ และมีความจำเป็นอย่างยิ่ง สำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้มองเห็นสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น จึงกำหนดให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมไว้ในหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และจัดทำเอกสารเสริมความรู้แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา รวมทั้งสื่อประเภทต่าง ๆ ที่ให้ความรู้แก่นักเรียน โดยยึดหลักที่ว่า การปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อการปรับปรุงแก้ไขสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ อีกทั้งเป็นการสร้างความตระหนักในการร่วมมือสร้างสิ่งแวดล้อมที่ได้อย่างจริงจัง (อ่างใน เพ็ญออน แสงสุข, 2541) ฉะนั้นการที่นักเรียนนำความรู้จากการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติ ย่อมก่อให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมของนักเรียนโดยตรงที่จะกระทำสิ่งใดนั้น จักต้องคำนึงถึงผลดีผลเสียต่อสภาพแวดล้อม ทำให้รู้จัก รัก ห่วงแหน และหาวิถีทางเพื่อพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมให้ดำรงอยู่ตลอดไป อันจะเป็นพื้นฐานที่ดีที่นักเรียนจะนำไปปฏิบัติให้บังเกิดผลดีทั้งต่อตนเอง ชุมชน และประเทศชาติในคราวเดียวกันด้วย

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและความตระหนักต่อคุณค่าสิ่งแวดล้อม ในปี พ.ศ. 2541 สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ได้จัดทำโครงการรณรงค์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนและนโยบายการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อมุ่งให้เยาวชน

ได้รับการพัฒนาทั้งปัญญา ค่านิยม และความตระหนัก มีจิตใจที่เป็นมิตรต่อธรรมชาติ มีความเข้าใจในกฎของธรรมชาติ กระตือรือร้น ใฝ่รู้ และช่างคิด มีเจตนาที่จะร่วมมือแก้ไขปัญหา มีทักษะและมีความกล้าหาญทางจริยธรรมที่จะลงมือปฏิบัติในการอนุรักษ์พลังงานและดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมตามแนวการพัฒนาที่ยั่งยืน และได้จัดทำกรอบหลักสูตรการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้เป็นแนวทางจัดการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งมีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการนำร่องการใช้กรอบหลักสูตรจำนวน 600 โรงเรียนครอบคลุมพื้นที่ 30 จังหวัด เมื่อโครงการสิ้นสุดในต้นปี 2544 กระทรวงศึกษาธิการจะรับโครงการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมนี้ไปดำเนินงานเต็มตัว โดยบุคลากรของกระทรวงที่เข้าร่วมปฏิบัติงานในโครงการรุ่งอรุณและโรงเรียนทั้งหมด 600 โรงเรียน จะทำหน้าที่ขยายผลไปยังโรงเรียนอื่น ๆ ทั่วประเทศต่อไป และครู คือความคาดหวังจากสังคมให้เป็นผู้แก้ปัญหาหรือปลูกฝังค่านิยมต่าง ๆ ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจว่ามีโครงการต่าง ๆ พุ่งเป้าหมายไปที่โรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องยาเสพติด จริยธรรม ประชาธิปไตย และสิ่งแวดล้อมหรือพลังงาน โครงการรุ่งอรุณได้เข้ามามีส่วนในการจัดการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมที่ถูกกำหนดโดยกฎหมายการศึกษาฉบับแรกของประเทศ นั่นคือพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 23 มาตรา 24 มาตรา 25 และมาตรา 29 ซึ่งได้บัญญัติกรอบหลักสูตรและกิจกรรมไว้ว่า การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้เป็นหลักสูตรที่หลอมรวมจิตใจ ความรู้ และทักษะให้เป็นหนึ่งเดียวเพื่อการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการตั้งศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้องไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือละเลยได้ ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าโครงการรุ่งอรุณเป็นโครงการของชาวกระทรวงศึกษาธิการและชาวไทยทุกคนที่มีจิตสำนึกในการแก้ปัญหาพลังงานของประเทศอย่างแท้จริง

จากนโยบายการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม โครงการรุ่งอรุณก็เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งตระหนักในหน้าที่จะต้องร่วมกันแก้ไขวิกฤติพลังงานของประเทศชาติ และโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ก็ได้เล็งเห็นคุณค่าและประโยชน์จากโครงการดังกล่าว จึงได้ริเริ่มโครงการคัดแยกมูลฝอยขึ้นในโรงเรียน ซึ่งนับเป็นส่วนหนึ่งของโครงการรุ่งอรุณ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการ คือ 1) เพื่อให้นักเรียนรู้ถึงคุณค่าของมูลฝอย 2) เพื่อให้นักเรียนรู้จักลดการใช้สิ่งของที่จะก่อให้เกิดมูลฝอย 3) เพื่อให้นักเรียนรู้และเข้าใจถึงการคัดแยกประเภทและชนิดของมูลฝอยให้ถูกต้องก่อน จำหน่ายหรือกำจัด และ 4) เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีรายได้จากการเก็บรวบรวมมูลฝอยในบ้านเพื่อจำหน่าย จากการดำเนินโครงการดังกล่าวของโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย ได้เกิดรายได้ขึ้นจำนวนหนึ่ง ทางโรงเรียนจึงจัดทำบัญชีแยกยอดรายรับ-จ่ายให้นักเรียนได้ทราบ และนำเงินดังกล่าวไปเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการรณรงค์ส่งเสริมให้นักเรียนได้ทราบ ตระหนักต่อการคัดแยกมูลฝอย และเห็นคุณค่าของมูลฝอย นอกจากนี้รายได้ส่วนหนึ่งเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับจัดซื้อถังขยะเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนส่วนที่ชำรุดเสียหายต่อไป

จากการดำเนินงาน โครงการคัดแยกมูลฝอย ของโรงเรียนปิ่นสร้อยแผลตส์วิทยาลัย จังหวัด เชียงใหม่ ที่กล่าวข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษาเกิดความสนใจที่จะศึกษาว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีพฤติกรรมการคัดแยกมูลฝอยในโครงการคัดแยกมูลฝอยของ โรงเรียนอย่างไร และพฤติกรรมการคัดแยกมูลฝอยก่อนที่นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยใดบ้าง อีกทั้งนักเรียนมีข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่อโครงการคัดแยกมูลฝอยของโรงเรียนอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาพฤติกรรมการคัดแยกมูลฝอยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการคัดแยกมูลฝอยของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนปิ่นสร้อยแผลตส์วิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การคัดแยกมูลฝอยของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนปิ่นสร้อยแผลตส์วิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนปิ่นสร้อยแผลตส์วิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ต่อการคัดแยกมูลฝอยในชีวิตประจำวัน

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

พฤติกรรมการคัดแยกมูลฝอยของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นอยู่กับ ระดับชั้นเรียน การได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการคัดแยกมูลฝอย รวมทั้งข่าวสารเกี่ยวกับ โครงการคัดแยกมูลฝอยของโรงเรียน ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคัดแยกมูลฝอย และระดับความตระหนักต่อการคัดแยกมูลฝอยของนักเรียน

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

4.1 พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา

โรงเรียนปิ่นสร้อยแผลตส์วิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งก่ดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ซึ่งตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

4.2 ขอบเขตของเนื้อหาในการศึกษา

การศึกษานี้ต้องการศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นต่อการคัดแยกมูลฝอยในโครงการคัดแยกมูลฝอย ของโรงเรียนปิ่นสร้อยแผลตส์วิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีประเด็นเนื้อหาในการศึกษาดังนี้

1. การได้รับข่าวสารข้อมูล เกี่ยวกับ
 - การคัดแยกมูลฝอย
 - โครงการคัดแยกมูลฝอยของโรงเรียน
2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคัดแยกมูลฝอย
3. ความตระหนักต่อการคัดแยกมูลฝอย
4. พฤติกรรมการคัดแยกมูลฝอยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโครงการคัดแยกมูลฝอยของโรงเรียน

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หรือ นักเรียน หมายถึง นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 (ม.1 - ม.3) ที่ศึกษาในโรงเรียนปรินส์รอยัลแอสต์วิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้

การคัดแยกมูลฝอย หมายถึง การคัดแยกมูลฝอยทั่วไปและมูลฝอยอันตราย ตามชนิดของมูลฝอยก่อนทิ้งหรือกำจัด โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่สามารถนำไปใช้ใหม่หรือทำลายต่อไป

ข่าวสารข้อมูล หมายถึง ประเภทของข่าวสารข้อมูลที่นักเรียนได้รับทราบ เกี่ยวกับการคัดแยกมูลฝอย และโครงการคัดแยกมูลฝอยของโรงเรียน และยังหมายรวมถึง แหล่งข่าวสารข้อมูลที่นักเรียนได้รับข่าวสารข้อมูลนั้น

การได้รับข่าวสารข้อมูล หมายถึง ความถี่ หรือจำนวนครั้งที่นักเรียนได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับ

1. การคัดแยกมูลฝอยจากวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ การอบรม นิทรรศการ และสื่อบุคคล เช่น กลุ่มเพื่อน เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข
2. ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับโครงการคัดแยกมูลฝอยของโรงเรียน จากการประชาสัมพันธ์ในโรงเรียน เสียงตามสาย หรือครูอาจารย์ เป็นต้น

ระดับชั้นเรียน หมายถึง ระดับชั้นการเรียนของนักเรียน ว่านักเรียนกำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นปีที่ 1 (ม.1) หรือ ปีที่ 2 (ม.2) หรือ ปีที่ 3 (ม.3)

ความรู้ความเข้าใจในการคัดแยกมูลฝอย หมายถึง ระดับคะแนนความรู้ ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับการคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง การจำแนกประเภทของมูลฝอยว่าเป็นมูลฝอยทั่วไปหรือมูลฝอยอันตราย การจำแนกชนิดของมูลฝอยว่าเป็นมูลฝอยเปียกหรือมูลฝอยแห้ง อีกทั้งมูลค่าและคุณค่าของมูลฝอย

ความตระหนักต่อการคัดแยกมูลฝอย หมายถึง การรับรู้และความตื่นตัวของนักเรียนต่อการคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง รวมถึงการมีส่วนร่วมของนักเรียนในโครงการคัดแยกมูลฝอยของโรงเรียน สำหรับการวัดความตระหนักของกลุ่มตัวอย่าง จะใช้แบบสอบถามที่ได้กำหนดคะแนนคำตอบ

พฤติกรรมการคัดแยกมูลฝอยของนักเรียน หมายถึง ระดับคะแนนพฤติกรรมของนักเรียนเกี่ยวกับการคัดแยกมูลฝอย ซึ่งสะท้อนถึงการกระทำหรือการปฏิบัติของนักเรียนในการคัดแยกมูลฝอยตามโครงการคัดแยกมูลฝอยของโรงเรียน

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University